

Invitational Sociaal Werk

vrijdag 15 juni 2018

Inleiding Lex Staal, directeur Sociaal Werk Nederland

Het belang van professionalisering van sociaal werk

Dames en heren goedemorgen,

Vier jaar leerstoel en academische werkplaats sociaal werk van Tranzo. Tijd om stil te staan in hoeverre de ambitie om de veranderingen in het sociale domein wetenschappelijk te onderbouwen waarheid is geworden.

Ik vind het erg prettig om vanuit Sociaal Werk Nederland deze inleiding te mogen geven. Niet alleen omdat wij ons erg betrokken voelen bij kwaliteit, professionalisering en de aantoonbare waarde van ons werk, maar ook omdat het aangeeft dat het veld (de ruim 55.000 werknemers in onze sector en hun organisaties) met beleidsmakers en wetenschappers hier evident samen staat voor het belang van dat werk.

We hebben in Nederland de sociale basis weer uitgevonden; terug van weggeweest. We hebben overigens nog niet een eenduidig beeld wat dat dan precies is. Maar we weten wel dat het dáár moet gebeuren. Die sociale basis rust in ieder geval op drie pijlers: de buurtbewoner, zijn netwerk en de professionele ondersteuning. Dat we de sociale basis nog niet scherp hebben gedefinieerd, is op zich niet erg. Maar we moeten wel naar het doel kijken: mensen het vermogen laten behouden om alle kansen en uitdagingen van het leven tegemoet te treden en ze daarbij te helpen. Hulp bij het organiseren van je leven en soms een tijdje met je optrekken totdat je wel weer zelfstandig verder kan. Ofwel: iedereen telt mee, iedereen doet mee.

Waarom benadruk ik dat nu zo, dat spreekt toch vanzelf, denkt u wellicht. Was het maar zo. Te vaak horen we nog het mantra: dat inwoners die het vooral zelf moeten doen, het ook maar zelf moeten uitzoeken en dat begeleiden en ontwikkelen van sociale kracht van mensen iets is dat iedereen kan. Dorpen en steden waar dat de voorbije jaren aan de orde is geweest, zien dat de wal het schip keert en keren op hun schreden terug. Maar vaak wel met de nodige gevolgen voor die burgers die het maar zelf moesten uitzoeken. Niet voor niets zijn armoedeval en schulden van Nederlanders problemen die - bij een sterke aantrekkende economie niet afnemen, maar juist groeien.

De relevantie van dit onderwerp voor vandaag is de klaarblijkelijke opvatting dat opbouwwerk en welzijnswerk iets is, wat iedereen kan. Overigens niet zelden wordt dit beeld *geframed* om ingrijpende bezuinigingen te legitimeren. U en ik weten dat professionals de sleutel naar (kwaliteits)verbetering voor bewoners in wijken vormen en dat de samenstelling van die wijken steeds complexer wordt en dus ook veel van die professional vraagt. Daarin vinden we overigens voldoende berichten in de media en worden we bevestigd door bijvoorbeeld het Sociaal Cultureel Planbureau en de Raad voor de Samenleving.

Hoe komen we dan van een al dan niet bewust *geframed* beeld van het goed bedoelde maar laag gewaardeerde werk van de sociaal werker af?

Misschien een ontnuchterende stelling en zeker niet deemoedig bedoeld, maar deels zal het altijd wel zo blijven. Margo Trappenburg wist dat onlangs mooi te verwoorden: zorgverleners maken mensen beter of zorgen voor zielige mensen (gehandicapten en verpleeghuisbewoners), sociaal werkers maken zieke mensen niet beter en de mensen waar ze naast staan, vinden we vaak ook niet zielig, maar eerder overlastbezorgers.

En dat heeft iets gedaan met de beroepstrots van onze 55.000 professionals. Dat merk je ook als ze bijvoorbeeld in wijkteams samenwerken. De wijkverpleegkundige kan terugvallen op haar BIG-registratie, de praktijkondersteuner voelt de status van de arts op zich stralen. De sociaal werker zoekt naar zijn of haar bewezen rol.

Professionalisering gaat niet vanzelf, het vereist motivatie en inzet van professionals, stimulans, tijd en geld van de organisatie, erkenning en financiën van de beleidsmakers en politieke verantwoordelijke. Vele eigenaren dus, die allen nog opzoek zijn naar een nieuwe inrichting van het sociaal domein. Iedereen wil kwaliteit, maar wat is dat dan eigenlijk? En wie bepaalt of iets aantoonbaar werkt, of niet?

We moeten oppassen dat we de huidige ontwikkelingen van de transformatie van het sociaal domein zien als het werken naar een ideaal typische omgeving. Rationele fictie noemt Margot Scholte dat. Het is nooit af in het sociaal domein, na stap 1, volgt weer stap1. Over vijf jaar is het beslist weer anders dan we nu denken.

Dat is niet erg, zolang we ons daar maar bewust van zijn en blijven. En zolang we openstaan voor onderzoek naar wat werkt, wat effectieve interventies zijn en waarom. En bovenal dat we ook opzoek gaan naar de beschikbare kennis. In een sterk gedecentraliseerde wereld als onze wereld van het sociaal werk is een enorme behoefte aan landelijke kennis en informatie.

De kern van dit vraagstuk is dat er vaak een gapend gat bestaat tussen enerzijds de kennis- en onderzoekswereld met belangrijk onderzoek, tools en interventies. En anderzijds de dagelijkse praktijk van professionals. Vanuit de rol van werkgevers willen wij dat gat dichten door professionalisering mogelijk te maken en de organisatiekant daarvan te

Invitationaal Sociaal Werk

vrijdag 15 juni 2018

Inleiding Lex Staal, directeur Sociaal Werk Nederland

versterken. Als sociale partners (werkgevers- en werknemersorganisaties) erkennen wij in de cao en onze werkwijzen inmiddels de professionaliteit in tijd en geld.

Het sociaal werk moet onderscheidend zijn en zich sterk profileren, niet als alternatief van zorg, maar als een basis van de samenleving een invulling van het begrip preventie. Dat vereist een branche met kwaliteit. De branche wil daarover transparant zijn. Investeren in kwaliteit betekent dat je je dienstverlening voortdurend verbetert, zodat cliënten optimaal geholpen worden. Resultaten voor en ervaringen van de burger zijn daarbij het ijkpunt. Spil van deze kwaliteit zijn de professionals: zij zijn het kapitaal van de organisatie.

In de zorgsectoren is een lange en formele traditie van kwaliteitszorg en professionalisering. Daar gelden diverse algemene en zeer specifieke registers, richtlijnen, standaarden, inspectievormen en keurmerken. Er ligt vaak ook nog een wettelijke basis onder het bestaan van deze kwaliteitssystemen. Het sociaal werk als onderdeel van het sociaal domein is vooralsnog vrij van landelijke en wettelijk verankerde kwaliteitssystemen of professionaliseringsinstrumenten. Laten we overigens hopen dat het zo blijft ook. In sommige gevallen stelt een gemeente of andere opdrachtgever een bepaald kwaliteitskeurmerk of beroepsregistratie verplicht, maar dit geldt niet voor de grote groep sociaalwerkgroepen.

In de laatste jaren poppen er diverse keurmerken en beroepsregisters op voor specifieke beroepsgroepen of zelfs functies in het sociaal domein (sociaal juridische dienstverlening, klantmanagers, gezinshuisouders etc.). Borging van kwaliteit en professionaliteit via dergelijke systemen draagt bij aan het brede professionaliseringsproces. Maar alleen dan als ze passen binnen integrale aandacht voor kwaliteit, met een duidelijk doel voor ogen en een toetsing op of dat werkt wat we beogen. Anders krijgen we de situatie van duizend bloeiende bloemen: het ziet er prachtig uit, maar als het uitgebloeid is, zijn we terug bij af en hebben we niets geleerd in onze voortuitgang.

Zicht hebben op de meerwaarde en effectiviteit is belangrijk voor de evidentie van het sociaal werk. Als werkgevers zien we effectiviteit als een natuurlijk onderdeel van professionaliteit: als sociaal werker wil je altijd de best mogelijke ondersteuning geven en wil je weten hoe je handelen beter kan. Het is zowel een kwestie van principe, als ook dat onze branche onderzoek naar meerwaarde en effectiviteit inzet voor ontwikkeling en profilering.

Het **bestaansrecht** van sociaal werk bestaat uit allerlei elementen. Denk aan overwegingen op het terrein van historie, politiek ideologische argumenten tot financiële voordelen. De effectiviteit en dus concrete meerwaarde is ook zo'n element dat onderdeel is van het beargumenteren van je bestaansrecht. En dan niet enkel met als doel externe verantwoording, maar ook om voor de eigen medewerkers duidelijk te maken waarom het goed is dat zij dit werk doen.

Om je **dienstverlening continue** te verbeteren en zo te blijven aansluiten bij de behoefte van klanten en het beste resultaat te sorteren, is het nodig om te onderzoeken wat de effectiviteit van je werk is. Met effectmethoden en -instrumenten krijg je zich op wat wel en niet of niet meer goed werkt. Dan geef je invulling aan het begrip lerende organisatie en lerende professional: je past je dienstverlening daarop aan en stuurt op resultaten. Dit helpt de klant, en zeker ook de professional die continue blijft leren over wat wel en niet werkt. Centrale vraag daarbij is: doen we het juiste en doen we dit juiste ook goed?

En daarmee ben ik terug bij het begin van mijn verhaal: de al dan niet erkende meerwaarde van het sociaal werk in de gehele transformatie van zorg en welzijn binnen gemeenten: Gegevens over de meerwaarde, effectiviteit of rendement van het sociaal werk hebben een strategische en communicatieve functie richting klanten, beleidsmakers, politici en financiers en (potentiële) partners. Het is van belang dat deze belangrijkste stakeholders op diverse manieren letterlijk zien wat sociaal werk hen oplevert. Het vraagt daarbij van hen overigens het bestuurlijk lef om te accepteren dat de effecten meestal geen terugverdieneffecten (om maar zo'n lelijke marktterm te gebruiken) binnen een vierjarige collegeperiode. Positieve resultaten hebben ook een duidelijke functie in de marketing van een organisatie of dienst, ter promotie van de organisatie en/of werving van klanten en financiers. Variërend van tevredenheidsscores, financiële rendementsgegevens en uitgewerkte casuïstiek tot uitgewerkte effectstudies. Deze bieden onderbouwing en legitimering voor de gepleegde inzet.

En wij zetten daarop fors in. Naar rijk en gemeenten benadrukken we het belang van professioneel sociaal werk. En vanuit de overtuiging van "Be good and tell it", moeten we zelf in de sector aan de bak: we stimuleren onze leden in het ontwikkelen van kwaliteit middels een Kwaliteitslabel, als basis voor kwalitatief hoogwaardig werk van de professionals in effectieve hulp aan bewoners. Wij dragen actief bij aan landelijke professionaliseringsprogramma's en we stimuleren de

Invitationaal Sociaal Werk

vrijdag 15 juni 2018

Inleiding Lex Staal, directeur Sociaal Werk Nederland

kenniskant, momenteel via de leerstoel, bijdragen aan commissies en dergelijke, zodat er input is op de vraag wat professioneel goed sociaal werk is.

En last but not least stimuleren we opleidingen om zich door te ontwikkelen in de professionalisering van het sociaal werk. We zijn dan ook erg blij met het nieuwe curriculum sociaal werk dat de hbo-instellingen vanaf dit jaar hanteren.

Wat mag u van ons verwachten? Twee dingen:

Ten eerste: Sociaal Werk Nederland zet sinds een aantal jaren stevig in op de kwaliteit van de sector en het vak sociaal werk te versterken en te profileren. Variërend van het vernieuwen en professionaliseren van het toezicht (governancecode) en het stimuleren van individuele en collectieve beroepsontwikkeling (beroepsregistratie en cao); tot het tonen van de kwaliteit van organisaties (Kwaliteitslabel) en het ontwikkelen van effectiviteitstools en mogelijk maken van onderzoek in de sector. De activiteiten hangen samen en versterken elkaar. Bijvoorbeeld: vakmanschap is een cruciaal en (ten opzichte van veel andere kwaliteitssystemen) onderscheidend onderdeel van het Kwaliteitslabel. In het professionaliseringsprogramma **Sociaal Werk Versterkt** versterken, stimuleren en borgen we dat vakmanschap van de sociaal werker. In dat programma werken sociale partners en de beroepsbeoefenaren samen aan een integrale aanpak.

Immers, als een sociaalwerkorganisatie het Kwaliteitslabel behaalt, zegt dit ook iets over de kwaliteit van (in ieder geval de getoetste) professionals en vooral ook over hoe de organisatie dat faciliteert. Dit bewijs komt echter in een lijst aan de muur bij de receptie van de organisatie te hangen en is niet gekoppeld aan individuele professionals. Daarom hangt ons kwaliteitsdenken samen met het beroepsregister van de professional. Dat is namelijk het instrument dat individueel per professional de beroepsontwikkeling stimuleert en toont. Dit bewijs van kwaliteit is gekoppeld aan de individuele professional, geen lijstje aan de muur, maar een pasje in de portemonnee van de sociaal werker.

Sociaal Werk Nederland is penvoerder van Sociaal Werk Versterkt, het professionaliserings-programma voor sociaal werk. Het ministerie van VWS faciliteert dit programma dat loopt tot en met december 2018 met een budget van € 800.000. Met de uitvoering van dit programma werkt Sociaal Werk Nederland samen met FNV, CNV, BPSW, BVJong, LOC, de werkplaatsen sociaal domein, Movisie, FCB en het Registerplein (samen Actieprogramma Professionalisering). Doel is het versterken, stimuleren en borgen van het vak en vakmanschap van sociaal werkers. Dat hebben we gedaan door een beroepscompetentieprofiel, een beroepscode en een beroepsregister voor sociaal werkers te ontwikkelen. Daarnaast zijn we in een aantal gemeenten in gesprek met burgers over wat zij nodig hebben en wanneer zij zich echt geholpen voelen. Het beeld dat daaruit komt spiegelen we aan de opvattingen en werkwijze van professionals, sociaal werk organisaties en gemeenten.

Op dit moment bevinden we ons in de implementatiefase. Een ideale implementatie heeft als doel meer dan alleen de doelgroep informeren. Je wilt ervoor zorgen dat de doelgroep professioneel en cliëntgericht wil werken (adoptie), kan werken (invoering) en het ook doet (gebruik). Een implementatie met deze doelen kan niet anders dan meerjarig zijn. Met het beperkte budget en in de resterende periode (tot eind dit jaar) van het programma Sociaal Werk Versterkt beperken wij ons tot een 'technische implementatie'. Dat wil zeggen een implementatie die vooral als doel heeft de doelgroep te informeren over doel en de uitkomsten van het programma. We gaan de producten en uitkomsten zo toegankelijk mogelijk maken, deze met promotieacties over het voetlicht brengen en gaan zoveel als mogelijk de dialoog stimuleren. In dit jaar willen we een beweging van leren en ontwikkelen van sociaal werkers, hun organisaties en gemeenten verder op weg helpen met de uitkomsten en producten van Sociaal Werk Versterkt.

Ik vertelde dat u twee dingen van ons mag verwachten.

Want ten tweede stimuleren wij actief wetenschappelijk onderzoek en dat ligt in het verlengde van het net besproken punt, we willen namelijk weten of werkt wat we bedenken.

Sociaal Werk Nederland is initiatiefnemer van een lobby voor een onderzoeksprogramma (bij bv ZonMw) voor wetenschappelijke onderbouwing van het Sociaal Werk. Omdat wij weten en erop worden gewezen dat we het sociaal werk moeten onderbouwen en dat er tot nu toe te weinig substantieel en te weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan wordt.

En we hebben ons van harte gecommitteerd aan de oprichting en uitbouw van de leerstoel waar we vandaag te gast zijn.

We laten ons graag kritisch toetsen op onze inzet en resultaten. U mag dus het nodige van ons verwachten. Maar wij verwachten ook wat van onze partners, waaronder u. Want we kennen ook onze beperkingen: Sociaal Werk Nederland is een organisatie van bijna 500 werkgevers. Wij moeten oppassen dat we niet het stigma krijgen van: Wij van WC-Eend, adviseren WC-Eend. Wij missen node de krachtige inbreng van de collega's van beroepsverenigingen. Zij moeten, samen

Invitational Sociaal Werk

vrijdag 15 juni 2018

Inleiding Lex Staal, directeur Sociaal Werk Nederland

met anderen, de onbetwistbare noodzaak van professionalisering van hun vak – desnoods op de barricaden- sterker dan nu voor het voetlicht brengen. En van de wereld van kennis en onderzoek, ook van Transzo hebben we nodig dat zij meer dan nu het podium betreden om objectief aan te tonen wat werkt en waarom. Op die wijze kunnen we aantonen dat de transitie en de transformatie niet een politieke hobby is, maar een herinrichting van de samenleving die tijd kost, maar duurzaam veel oplevert.

Mag ik ons allen naast al het goede wat we doen een uitdaging stellen? het sociaal werk heeft geen universitaire discipline; geen hoogstaande kennisinfrastructuur waarbij op academisch niveau nieuwe aanpakken constant ontwikkeld worden, kennis beschreven wordt en via conferenties belandt bij de sociaal werkers die het vervolgens op de buurtbewoners toepassen. Dat is de staande praktijk in de zorg, niet bij ons. The European Social Work Research Association is er ter bevordering van kennis mbt sociaal werk. Ze organiseren oa een jaarlijkse meerdaagse conferentie. Deze organisaties blijkt bestuurd en opgericht door Nederlanders, waaronder Judith Metz. De organisatie zoekt nu een Europees land dat de jaarlijkse bijeenkomst van 2020 en 2012 wil organiseren. Zullen we er ons gezamenlijk toe zetten om minister Hugo de Jonge ervan te overtuigen dat we de Europese conferentie van 2020 naar Nederland moeten krijgen? En zullen we hem dan daarbij een nieuw plan kunnen laten presenteren voor een Nederlandse universitaire opleiding en onderzoekinstituut Sociaal Werk?

Ik daag ons uit, met een dag als vandaag is het begin gezet.
Dames en heren, ik dank u wel